

DŮCHODOVÁ REFORMA

MAREK LOUŽEK

KAROLINUM

Důchodová reforma

doc. PhDr. Ing. Marek Loužek, Ph.D.

Recenzovali:

prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc.

prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc.

Vydala Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum

Redakce Alena Jirsová

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2014

© Marek Loužek, 2014

Kniha vyšla s finanční podporou interního grantu
VŠE IGS F5/1/2013.

ISBN 978-80-246-2612-3

ISBN 978-80-246-2617-8 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2015

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

PŘEDMLUVA -----	8
I. EKONOMICKÉ ZÁKONITOSTI DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU -----	11
1. ÚVOD -----	12
2. TYPY PENZIJNÍCH SYSTÉMŮ -----	13
3. VOLBA MEZI PRŮBĚŽNÝM A FONDOVÝM SYSTÉMEM -----	19
4. NÁKLADY PŘECHODU -----	23
5. DŮCHODOVÁ REFORMA V ČR -----	26
6. SHRUTÍ -----	31
LITERATURA -----	31
II. DŮCHODOVÉ SYSTÉMY V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ -----	37
1. ÚVOD -----	37
2. NĚMECKO -----	40
3. VELKÁ BRITÁNIE -----	42
4. ŠVÉDSKO -----	44
5. FRANCIE -----	47
6. SLOVENSKO -----	49
7. SHRUTÍ -----	51
LITERATURA -----	52

III. DŮCHODOVÁ REFORMA V ČR PO ROCE 2010	55
1. DOPORUČENÍ DRUHÉ BEZDĚKOVY KOMISE	56
2. NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU O DŮCHODECH	58
3. MALÁ DŮCHODOVÁ REFORMA	63
4. VELKÁ DŮCHODOVÁ REFORMA	66
5. STANOVISKO PREZIDENTA REPUBLIKY	69
6. POLITICKÁ RIZIKA	71
7. SHRNU TÍ	74
LITERATURA	75
IV. JE STÁRNUTÍ POPULACE TRAGÉDIÍ?	79
1. PŘÍČINY STÁRNUTÍ POPULACE	80
2. NEJISTOTA DEMOGRAFICKÝCH PROJEKCÍ	82
3. INDEX ZÁVISLOSTI	84
4. FENOMÉN LIDSKÉHO ZDRAVÍ	86
5. REAKCE VEŘEJNÉ POLITIKY	88
6. STÁRNUTÍ A DŮCHODOVÁ REFORMA	90
7. STÁRNUTÍ POPULACE – ZÁTĚŽ NEBO POŽEHNÁNÍ?	94
8. SHRNU TÍ	95
LITERATURA	96
ABSTRACT	99

PODĚKOVÁNÍ

Za cenné připomínky ke studii děkuji Jiřímu Rusnokovi, Ondřeji Schneiderovi, Vojtěchu Krebsovi, Jaroslavu Vostatkovi, Václavu Pavlíčkovi a Milanu Žákovi. Veškeré chyby jsou přirozeně mé vlastní. Za finanční podporu studie děkuji Národohospodářskému ústavu Josefa Hlávky a internímu grantu VŠE IGS F5/1/2013.

Marek Loužek

V Praze, 20. února 2014

PŘEDMLUVA

Mělo by být zajištění ve stáří soukromým, nebo veřejným zájmem? Je výhodnější spíše průběžný, nebo fondový důchodový systém? Mělo by být spoření do penzijních fondů dobrovolné, nebo povinné? Jak ob stojí český důchodový systém v mezinárodním srovnání? Je česká důchodová reforma prováděná po roce 2010 správná? Je stárnutí populace tragédií, nebo příležitostí?

Tyto zásadní otázky nastoluje monografie „Důchodová reforma“, která byla původně psaná pro Národohospodářský ústav Josefa Hlávky. Práce shrnuje čtyři články k důchodové reformě, které vyšly v uplynulých letech na stránkách českých a slovenských ekonomických časopisů. Děkuji vydavatelům časopisů Politická ekonomie, Ekonomický časopis a Fórum sociální politiky za svolení s přetiskem tam vydaných textů.

Důchodová reforma je mimořádně aktuálním společenským, ekonomickým a politickým tématem. V uplynulých letech zasedlo několik vládních komisí, které se důchodovou reformou zabývaly. České parlamentní politické strany však bohužel nedošly ke konsensu, pokud jde o vhodný důchodový systém do budoucna. Krize prohloubila schodky důchodového systému.

Česká konzervativní vláda prosadila důchodovou reformu, která zavedla druhý pilíř ke stávajícímu prvnímu a třetímu pilíři důchodového systému. Pro lidi, kteří se druhého pilíře zúčastní, část důchodového pojistného jde spolu s vlastním příspěvkem do soukromých penzijních fondů. Vláda ujišťovala, že nový pilíř bude výhodný pro většinu Čechů, opozice protestovala a varovala, že důchodová reforma je nebezpečný hazard. Monografie přináší do této debaty nový pohled.

Studie se skládá ze čtyř kapitol. První kapitola nastiňuje ekonomické zákonitosti důchodového systému. Načrtává typy penzijních systémů – Bismarckův a Beveridgeův systém sociálního pojištění, důchodové reformy ve světě a novou penzijní ortodoxii v podání Světové banky. Analyzuje volbu mezi průběžným a fondovým systémem a dopad obou systémů na úspory. Upozorňuje na nenulové náklady přechodu mezi oběma systémy. Nabízí model důchodového systému pro ČR.

Druhá kapitola zkoumá důchodovou reformu v mezinárodním srovnání – důchodové systémy v pěti evropských zemích. K zemím s bismarckovským důchodovým systémem patří Německo a Francie. Za reprezentanta skandinávského modelu slouží Švédsko. Slovensko reprezentuje skupinu střeoevropských zemí, které provedly radikální reformy po chilském vzoru. Velká Británie je příkladem spíše liberálnějšího modelu.

Třetí kapitola zkoumá důchodovou reformu v České republice po roce 2010. Popisuje doporučení druhé Bezděkovy komise a analyzuje nález Ústavního soudu k důchodové reformě. Zabývá se malou důchodovou reformou i vel-

kou důchodovou reformu. Nechybí ani rozbor stanoviska bývalého prezidenta republiky. Kapitola upozorňuje na politická rizika důchodové reformy.

Čtvrtá kapitola klade otázku, zda je stárnutí populace tragédie, nebo příležitost. Zkoumá příčiny stárnutí populace a upozorňuje na nejistotu demografických predikcí. Diskutuje poměr závislosti v mezinárodní perspektivě a reakce veřejných politik na proces stárnutí. Kapitola rozebírá vliv stárnutí na zdravotnictví a důchodový systém. Nastoluje otázku, zda je stárnutí spíše zátěž, nebo požehnání.

Předkládaná studie zhodnocuje strategickou literaturu, současně však překračuje rámec již dosažených empirických a teoretických poznatků. Studie odmítne dvě krajní polohy důchodové reformy: nedělat nic a riskovat obrovský deficit důchodového systému, nebo naopak dělat příliš mnoho (radikální reforma financovaná dluhem). Skutečná reforma by měla být rozpočtově neutrální, tj. nevytvářet deficity, ať už explicitní, nebo implicitní.

